

CO JE TO PRINCIP SUBSIDIARITY?

Ve 2. čísle časopisu "Urbanismus a územní rozvoj", v článku o Evropské koncepci prostorového vývoje, se objevuje v současné době často používaný pojem "subsidiarita". Co tento pojem znamená?

Význam pojmu subsidiarita

Dnešní význam principu subsidiarity je především politický a právní, určuje v podstatě vztah mezi vyššími a nižšími společenskými a územními jednotkami. V klasickém významu se objevuje již v třicátých letech v sociální encyklice papeže Pia XI. "Quadragesimo anno" (1931). Obvyklá nejjednodušší formulace subsidiarity říká: "...tolik svobody, kolik je možné, a tolik tlaku, kolik je nutné..." Tato charakteristika subsidiarity je poněkud zavádějící, protože ji lze vyložit také tak, že menší společenská jednotka má vždycky přednost. Její smysl je spíše kompetenční - udává normu, jak občané a instituce jsou vzájemně přiřazeni v kontextu celého státu. Subsidiarita znamená, že menší jednotka (počínaje jednotlivcem a rodinou přes skupiny, obce, regiony atd.) přijímá úlohy, které jí byly přiděleny nebo přiznány, ve své vlastní plné odpovědnosti. Pokud však jejich splnění není možné, dostává podporu od "širší společnosti" ve smyslu "pomoc ke svépomoci", aby pak mohla svou úlohu splnit ve své pravomoci. Zjednodušeně řečeno - menší jednotka plní sama své úkoly, pokud na to stačí. Teprve když je nemůže splnit vlastními silami, obrací se na "vyšší (větší)" jednotku. Použití principu subsidiarity se mezi evropskými státy různí podle jejich historického vývoje, společenské struktury, tradice apod.

Pro praktickou aplikaci principu subsidiarity je možné i u nás uvést řadu příkladů, i když je tímto pojmem neoznačujeme. Tak

např. sociální podpora rodin také předpokládá, že se rodina v první řadě sama o sebe postará a teprve v případě oprávněné potřeby překračující její možnosti dostává pomoc od vyšší společenské jednotky. Jiným příkladem je účast veřejnosti, zavedená i v územním plánování. Tato účast umožňuje iniciativu "zdola", vytváří pocit účasti každého občana na rozhodování, motivaci ke svépomoci v rámci územního celku, který je pro občana přehledný a s nímž se může identifikovat. Tato účast je podmínkou i tzv. trvale udržitelného rozvoje (sustainable development). Rozumí se tím v prostorovém kontextu, že cíle rozvoje hospodářství - rozdělení důchodů (příjmů) - stavu a vývoje životního prostředí - jsou nezbytně spojeny s účastí obyvatelstva, protože - jak říká poučka izraelské regionální politiky (REHOVOT) - "nic není životaschopné, když to není podporované zespodu".

Subsidiarita v Maastrichtské smlouvě

Maastrichtská smlouva o Evropské unii uvádí v článku 3b:

"Společenství bude činné uvnitř hranic kompetencí, přiznaných mu touto smlouvou, a stanovených cílů. V těch oblastech činnosti, které nespádají výlučně do jeho kompetence, bude Společenství činné podle principu subsidiarity jen potud, pokud cíle příslušných opatření nemůže být dostatečně dosaženo na úrovni členských států. Opatření Společenství nepřekračuje míru potřebnou pro dosažení cílů smlouvy."

Pojem "subsidiarita" má odezvu v 8 nových člancích smlouvy. Je tedy nepochybné, že patří k nejdůležitějším politickým principům Evropské unie. Zdaleka však není bez prob-

lémů. Uvedme jen některé:

- Z úřadu Evropské unie v Bruselu se stává všemocná nadřazená byrokracie, kterou je nutné brzdit.
- Nelze přehlédnout pokles zájmu evropských občanů o EU, proto byl zaveden výraz "rozhodnutí blízké občanu", aby se zvýšil zájem a identifikace občanů s procesem evropské integrace.
- Je nutné zvýšit parlamentární kontrolu činností EU.
- Je nutné vnést více transparentnosti do zákonodárství a zvláštních opatření Unie, aby se občané více přesvědčovali o výhodách integrace.

Závěr

Princip subsidiarity má tedy dva základní vzájemně spojitě aplikační okruhy:

- hledá přiměřenou rovnováhu mezi samostatností a kompetencí nižších jednotek a jejich vazbou na jednotky vyšší (výrazy "vyšší" a "nižší" jsou používány vesměs pro vyjádření prostorového vztahu části a celku).
- Je základem pro účast veřejnosti na rozhodnutích nadřazených orgánů.

V tomto smyslu je princip subsidiarity jedním z principů demokracie. Uvedené dva okruhy jeho aplikace nacházejí své místo i v územním plánování zejména ve vztahu územních plánů velkých územních celků, obcí a jejich částí a v účasti obyvatelstva při projednávání a schvalování územně plánovací dokumentace.

Zdeněk Přikryl

Pramen: *Handwörterbuch für Raumordnung, Akademie für Raumforschung und Landesplanung, Hannover, 1996.*